

Verslag informeel bestuurlijk over Business cases Ondergrond

Datum: 27 november 2013

Locatie: De Werelt te Lunteren

1 Terugkoppeling middagsessie

Het informeel bestuurlijk overleg borduurt verder op de resultaten van een middagsessie 'In de praktijk gebeurt het!' op Bodembreed, waarbij al een deel van de bestuurders aanwezig was. Tijdens de middagsessie zijn 4 pitches gehouden en is gediscussieerd rondom 4 thema's:

1. Proces
2. Geld
3. Mens
4. Innovatie

Proces

In de discussie is aangegeven dat het toch wel een 'zooitje' in de ondergrond is, dus een vorm van regie is noodzakelijk. Voor het voeren van 'Slimme regie op de ondergrond' heeft het COB een handreiking uitgegeven, die door Jacqueline Cramer aan de bestuurders wordt overhandigd.

Voor het vorm geven van die regie en het verbeteren van processen is het wenselijk/noodzakelijk dat organisaties kantelen, niet meer sectoraal maar integraal aan de slag gaan. In de pitch kwam een voorbeeld naar voren van het (Brabantse) keukentafelmodel:

- Integraal en samen vanaf het begin naar vraagstukken kijken;
- Schotten moeten worden weggehaald;
- Flexibele werkvormen kiezen;
- Voor het verbeteren van processen

Een visie op regie op de ondergrond is er vaak wel, maar nu komt het erop aan om het in de praktijk werkelijk te gaan doen. Kijk hierbij ook naar de mogelijkheden om ontwikkelingen te faseren.

Hierbij is communicatie ook belangrijk. Vertel het (narratieve) verhaal: complexiteit-knoop-paradox-praktische oplossingen.

Geld

Bij de baten van de ondergrond is er sprake van twee dimensies, namelijk:

- Baten als gevolg van herstel of het voorkomen van schade (bodemsanering of op peil houden ondiepe grondwaterstanden in verband met funderingen);
- Verdienen (b.v. bodemenergie);

Hoe kunnen investeringen in de ondergrond rendement opleveren? Het is belangrijk om in het proces direct vanaf het begin de financiële dimensie wordt meegenomen; zorg dat eurodeskundigen vanaf het begin van projecten betrokken zijn. Om de maximale baten te genereren is het wenselijk om naar functiecombinaties te kijken en waarden in te brengen. Beseft moet worden dat er vaak sprake blijft van een onrendabele top. Deze onrendabele top zou dan publiek moeten worden gefinancierd. Fasering van projecten kan tot het risico leiden dat niet alle baten kunnen worden gerealiseerd; een integrale aanpak kan tot meer baten leiden.

Bij het beschouwen van nieuwe verdienmodellen met ook private partijen speelt nadrukkelijk de volgende vragen:

- Hoe druk je zachte waarden/baten uit in businesscases?
- Hoe neem je baten op de lange termijn mee?

Door Lian Merckx is de mogelijke inzet van TEEB stad toegelicht.

Door de bestuurders wordt ook helder aangegeven dat er voor de bodemsaneringsoperatie na 2015 nog geld/budget nodig is.

Mens

Bij de pitch en discussie over de Mens stond Vincent centraal, als voorbeeld van de worsteling waar veel ambtenaren mee zitten. Geconcludeerd is dat er behoefte is aan **lef** bij zowel bestuurders als ambtenaren. Help ons om de baten van de ondergrond te laten zien! Geef ruimte aan mensen. Enkele mooie uitspraken:

- “Kom uit je hol!”
- “Steek je kop in het zand!”
- “Wees soms een beetje anarchistisch”
- “Soms even rooms zijn, vergiffenis achteraf vragen. “Van gif naar vergiffenis.”

Is er kennis genoeg? Onderkend wordt dat dit een aandachtspunt is. Mogelijk ideeën om hier zijn de netwerkpool (MTR) en het inzetten van leertrajecten bij Omgevingsdiensten.

Innovatie

Innovatie bij de ondergrond gaat vooral om het verbinden van kennisvelden en het zoeken naar bredere oplossingen. Vanuit een breder belang redenerend zijn soms andere oplossingen wenselijk; een verplaatsing van een drinkwaterwinning wanneer de drinkwaterbeschermingsvoorwaarden een gebied helemaal op slot zetten (Meinerswijk).

Via internet is er veel informatie beschikbaar ook direct bij de burger. Innovatie en kennis komt steeds meer van buiten. Denk ook aan de mogelijke inzet van een prijsvraag. Denk het maaiveld weg en wees niet te conservatief. Nieuwe oplossingen, maar wel passend binnen bestaande kaders

2 Resultaten discussie met bestuurders

Waar staan we nu?

1. Burgerkracht

Burgers worden steeds mondiger (toenemende rol social media), hebben steeds meer kennis en zijn initiatiefrijk. Zo is er in Leeuwarden een wijk die volledig zelfredzaam wil worden (een soort vrijstaat). De (financiële) basis voor de wijkontwikkeling wordt gezocht in het oprichten van een consortium voor geothermie.

De crisis is ook een kans! Het biedt ruimte voor een meer organische ontwikkeling, fasering van investeringen.

2. Belangen

Belangen in en rondom de ondergrond liggen vaak versnipperd. Het helpt om ondergrond, water en groen als 1 systeem te zien!

Ook zijn er partijen die nog ‘old school’ vanuit 1 belang denken (o.a. drinkwaterleidingbedrijven) en weinig veranderingsgericht zijn. Deze partijen zijn sterk gericht op bescherming, vanwege de risico’s voor de nutsvoorziening. Ze beroepen zich op het algemeen belang, maar worden wel bedrijfsmatig aangestuurd. Soms wel ruimte om gebiedsgericht win-win te zoeken, b.v. spoorzone Zwolle.

3. Verbreiding

Om RO-ondergrond vorm te geven is het nodig om de kop in ‘t zand te steken, het hoofd boven het maaiveld uit te steken of het maaiveld weg te denken. Het gaat hierbij om integraliteit en ontschotting.

Het is belangrijk om kansen te zien, dat geeft energie!

Goede voorbeelden worden genoemd vanuit Spakenburg (combinatie bodemsanering - waterkering - woningbouw), Zeist (uitplaatsing bedrijf – drinkwaterwinning) en Rhenen (fonds voor uitplaatsing en realisatie nieuwe functies). Belangrijk is te beseffen dat vaak wel een aanvullend budget vanuit publieke middelen noodzakelijk is voor het financieren van de onrendabele top.

4. Innovatiekracht groot

Er zitten belemmeringen bij bedrijven om vanwege reserveringen voor de bodemsanering. Het is voor bedrijven voor hun balans aantrekkelijk om de aanpak van verontreinigen (met name de pluim) af te kopen.

Wat hebben jullie nodig?

Hoe brengen we kosten- en batenhouders bij elkaar? Hiervoor zijn verschillende hulpmiddelen beschikbaar:

- TEEB-stad (b.v. Almelo);
- Denken vanuit beheer van voorraden/schaarste (gemeente Utrecht);
- Opstellen businesscases:
 - Business case breder maken. Consortium kijkt (soms) te smal. Vanuit COB zal een goede nacalculatie worden gemaakt van de tramtunnel Den Haag (investeringsbesluiten, MER-aspecten), zodat alle baten inzichtelijk worden;
 - Maak eens de businesscase voor de gaswinning in Groningen of van zoutwinning. Wanneer alle schade wordt meegenomen, zou je dan nu weer starten? Let hierbij wel op de afbakening! B.v. de businesscase voor de Ruimte voor de Rivier-maatregelen is lastig te maken;
 - Zachte baten: MKBA's: hoe maak je M inzichtelijk?
 - ESCO-achtige constructies, inclusief beheer en onderhoud.
- Innen van baten:
 - Kennis vanuit gebiedsontwikkeling en vastgoed inbrengen
- Asset management:
 - Beheer combineren
 - Hoe kan ik het mogelijk maken?
 - Verleidingsstrategie;
 - Pas op met free-riders;
 - Bindende arrangementen afsluiten;
 - Uitnodiging naar wijken.

Waar willen we gezamenlijk mee aan de slag in de periode 2015-2020?

- Afspraken:
 - Het is goed om een financieel kader voor de periode tot ver na 2015 af te spreken (doorkijk naar 2030). Voor humane spoed moet een apart protocol worden gemaakt;
- STRONG:
 - Mijnbouwwet: nu enkel beoordeling op financiële en technische haalbaarheid door het Rijk. Hiermee staan de medeoverheden buiten spel en kunnen zij niet het reële verhaal vertellen. Inzet is dat de Mijnbouwwet onderdeel gaat worden van de Omgevingswet, waardoor MER-achtige (ruimtelijke en milieuhygiënische) aspecten in het besluitvormingstraject voor vergunningen zullen komen. Het gaat om 4D-ordening (inclusief tijd) vorm te geven, waarin de balans benutten en beschermen;

- Kennis:
 - Breed wordt de behoefte aan kennis onderkend. Hoe hierop sturen?
 - Decentralisatie leidt mogelijk tot kennisverlies en dus tot behoefte aan samenwerking. Door Bodem+ wordt in dit kader gewerkt aan een flexpool. Dit biedt mogelijkheden om mensen in te vliegen vanuit lagere overheden. Halen en brengen moeten wel in evenwicht zijn: introductie van de **Soil-coin**, als ruilmiddel voor uren. Mogelijke vergelijking met Techniekpact;
 - Ontsluiten van kennis: zorg dat kennis (b.v. van bodemdaling) breder beschikbaar is op 1 plaats. Het gaat om vakmanschap, denk hierbij b.v. ook aan overdracht van kennis van oud naar jong via een gilde-structuur. Tijd en schaal zijn relevante items hierbij;
 - Delen van kennis is een basisvoorwaarde. Bij adviesbureaus ligt dat soms lastig;
- Presentatie van de ondergrond:
 - Beeld van de ondergrond beter schetsen. Een voorbeeld hiervan is de folder die de provincie Overijssel heeft gemaakt en door Ineke Bakker wordt uitgereikt.